

službe, uspešno prikazali impresiven nabor trenutno doseženih rezultatov na polovici izvajanja projekta e-ARH.si: ESS 2016–2020 in hkrati že nakazali, kaj nas čaka v prihodnje. Torej izzivi in naloge, ki nas še čakajo v drugi polovici projekta, ki jih bomo s skupnimi močmi nedvomno premagovali in tako projekt e-ARH.si: ESS 2016–2020 tudi uspešno izpeljali.

Žiga Koncilijs

50 let Slovenskega filmskega arhiva pri Arhivu Republike Slovenije

Slovenski filmski arhiv pri Arhivu Republike Slovenije (v nadaljevanju SFA) letos praznuje petdesetletnico delovanja. Za Jugoslovansko kinoteko iz Beograda je bila to druga specializirana ustanova za evidentiranje, zbiranje in hrambo filmskega arhivskega gradiva na območju bivše Jugoslavije. Zgodnji ustanovitvi SFA leta 1968 se imamo Slovenci tudi zahvaliti, da nam je uspelo zbrati in ohraniti več kot devetdeset odstotkov filmske produkcije, ki je nastajala na naših tleh vse od začetka 20. stoletja dalje.

Zakonska podlaga ustanovitvi Slovenskega filmskega arhiva je bil arhivski zakon iz leta 1966, ki je tudi film opredelil kot arhivsko gradivo in je zavezoval državne producente, predvsem tedanja državna producenta Triglav film in Viba film, da so izročali negative filmov arhivu v dolgoročno hrambo. Že takrat so se zavedali, da je hramba filma draga, poleg finančnih sredstev pa zahteva tudi usposobljen kader. Tedanja oblast se je odločila, da bo filmski arhiv vzpostavljen pri osrednjem državnem arhivu in bo skrbel za filmsko arhivsko gradivo, nastalo v državni filmski produkciji v okviru tedanje Socialistične republike Slovenije. V začetku je za izvajanje vseh nalog, povezanih z arhiviranjem filmov, skrbel le en arhivist, Ivan Nemanič, ki je svoje delo usmeril izključno na področje arhiviranja filma. Filmski arhiv je organiziral po zgledu takrat vodilnih svetovnih filmskih arhivov, francoskega Bois d'Arcyja, nemškega Bundesarchiva – Filmarchiva in Jugoslovanske kinoteke. Po njih se je zgledoval predvsem pri pogojih hrambe in ureditvi zbirke filmskega arhivskega gradiva. Zbirka je po tem načelu urejena še danes. Vsak filmski naslov ima svojo matično številko. V okviru le-tega pa so razvrščene tehnične enote, pa naj bo to filmski kolut kot ob nastanku pred petdesetimi leti ali pa digitalni zapis v zdajšnjih časih. Ob sami ustanovitvi lahko omenimo zanimivost, da so se v arhivu sprva zavzemali za to, da bi hranili samo dokumentarne filme, vendar je prevladala ideja režiserja Franceta Štiglica, naj bo filmski arhiv dom vseh slovenskih filmov ne glede na zvrst ali dolžino filma. Ivana Nemaniča danes upravičeno štejejo za začetnika filmske arhivistike pri nas.

Če se ustavimo pri številkah: V petdesetih letih, do konca leta 2017, je zaposlenim uspelo zbrati, shraniti, strokovno obdelati in predstaviti 12.020 filmov/filmskih naslovov, 32.352 tehničnih enot, od filmskih kolutov različnih širin do digitalnih zapisov. Poleg tega da SFA skrbi tudi za 5141 elektronskih zapisov v različnih formatih zapisa in na različnih nosilcih, smo tudi skrbniki bogatih fotografskih zbirk in spisovnega gradiva različnih produkcijskih podjetij in ustanov, kot so na primer Triglav film, Viba film, Filmservis, Filmski sklad Republike Slovenije in drugih. V Arhivu Republike Slovenije, pod okriljem katerega deluje SFA ves čas, so že l. 1971, po treh letih delovanja, zapisali, da so prevzeli ali kopirali skoraj vse filme, ki so nastali pred letom 1945. Skupen obseg je bil 275 filmskih naslovov oziroma 1517 filmskih kolutov. Število naslovov se je večalo, leta 1974 na 800 naslovov, 1977 na 992, 1993 na 1810, 1997 pa na 2679 naslovov. Temu je sledila prava ekspanzija, saj se je v dvajsetih letih, do 2017, zbirka filmov po-

*Fotogram iz filma dr. Karola Grossmanna
Na domačem vrtu, 1906.*

večala na skoraj neverjetnih 12.020 filmskih naslovov. Za vse navedeno gradivo trenutno skrbi 6 strokovnih in tehničnih delavcev.

Osnovo zbirke predstavljajo filmi državnih producentov Triglav filma in Viba filma iz obdobja, ko je bila Slovenija del Jugoslavije. Tudi po osamosvojitvi Slovenije je obveljalo zakonsko določilo v arhivskem zakonu, da so v SFA dolžni izročati filmsko arhivsko gradivo vsi producenti, ki so bili za svoje filme sofinancirani s strani države. Ves čas svojega delovanja je SFA v svojo zbirko vključeval tudi filme drugih producentov in posameznih snemalcev, filmskih amaterjev, predvsem na podlagi darilnih pogodb.

Najstarejše filmsko gradivo, ki ga hrani SFA, so prvi trije slovenski filmi: kratki posnetki dr. Karola Grossmanna iz let 1905 in 1906, Odhod od maše v Ljutomeru, Sejem v Ljutomeru in Na domačen vrtu. Med filmi, ki so bili posneti do začetka druge svetovne vojne, prevladujejo zlasti dokumentarni filmi, ki prikazujejo Ljubljano, razne javne prireditve, narodne običaje, gradnje, otvoritve spomenikov in javnih objektov in so bili posneti v zasebni produkciji. Med njimi velja omeniti prvi slovenski reklamni film Jugoslovanska knjigarna režiserja dr. Maria Foersterja, prvi slovenski turistični film Pohorje Metoda Badjure in seveda prva slovenska celovečerna igrana dokumentarna filma iz gorskega sveta V kraljestvu Zlatoroga Janka Ravnika iz leta 1931 in leto mlajšega Triglavske strmine režiserja Ferda Delaka. V letu 1939 je bilo ustanovljeno prvo večje filmsko podjetje Emona film, ki je delovalo tudi v času 2. svetovne vojne.

Med filmi iz obdobja druge svetovne vojne hrani SFA tako filmske posnetke partizanskih snemalcev kot posnetke domobranskih parad, zaprisege in protikomunističnega zborovanja v Ljubljani, ki so bili po naročilu okupacijskih oblasti zabeleženi na filmski trak.

Iz obdobja po osvoboditvi so za prvo obdobje značilni filmski obzorniki, ki prikazujejo predvsem obnovo po vojni, industrializacijo, politične manifestacije, prizadevanja za pravično zahodno mejo z Italijo, parade, kulturne in športne prireditve, množično rekreacijo, pa tudi kolektivizacijo v kmetijstvu. Z današnje časovne distance ti filmi predstavljajo zelo bogat zgodovinski vir. V petdesetih letih prejšnjega stoletja so začeli pogosteje snemati tudi filme o turističnih možnostih, naravnih lepotah, etnografskih in pokrajinskih značilnostih, reklamne filme, risanke in kratke igrane filme. Od leta 1948, od prvega povojnega celovečernega filma Na svoji zemlji, poteka tudi redna produkcija celovečernih igranih filmov.

*Tehnik Aleksander Blaznik pri popisovanju tehničnih lastnosti prevzetega filmskega arhivskega gradiva.
Fotografija: SFA.*

Filmsko arhivsko gradivo na filmskem traku in drugih nosilcih je hranjeno v novih, namen- sko preurejenih in sodobno opremljenih klima- tiziranih filmskih skladiščih na Roški v Ljubljani. Filmsko arhivsko gradivo na nitratni osnovi se hrani izven mesta v Borovcu pri Kočevski Reki.

SFA je član obeh najpomembnejših med- narodnih filmskih združenj. Leta 1991 se je pri- družil FIAF in leta 1993 postal njen polnopravni član, 1996 pa se je pridružil še ACE. V posebno čast nam je bilo, da smo leta 2005, ob stoletnici slovenskega filma, lahko v Ljubljani skupaj s Slo- vensko kinoteko gostili 52. kongres te ugledne organizacije. Dobro sodelujemo tudi z drugimi filmskimi arhivi in kinotekami na območju bivše Jugoslavije kot tudi v širšem evropskem prostoru.

Kot je bilo že povedano, je z novimi skla- dišči dobro poskrbljeno za dolgoročno hrambo filmskega arhivskega gradiva na filmskem tra- ku. Pred nami pa je zahtevna naloga vzpostavitve ustreznega okolja za dolgoročno hrambo kot tudi za upravljanje in dostopanje do novejšega filmskega arhivskega gradiva v izvorno digitalni obliki. Te naloge smo se lotili v okviru razvoja in vzpostavitve slovenskega elektronskega arhiva. Na tem mestu se moramo dotakniti tudi proble- ma digitalizacije, ki poteka izjemno počasi. Vzrok je predvsem v tem, da kulturna politika nima iz- delane strategije za področje digitalizacije film- skega arhivskega gradiva in posledično tudi ni ustrezno urejeno načrtno financiranje.

Slovenski filmski arhiv je odprt za obisko- valce, gradivo pa uporabljajo filmski ustvarjalci, televizije, muzeji in posamezniki v znanstveno- raziskovalne, kulturne, študijske in druge na- mene. Ob tem je ključnega pomena upoštevanje avtorskopravne zakonodaje. SFA za zdaj nima svoje kinodvorane, zato s predstavitvami filmov iz naše bogate zakladnice gostujemo v dvorani Slovenske kinoteke.

Letošnji jubilej obeležujemo delovno, slo- vensko javnost skušamo opozoriti na naše po- slanstvo, s katerim prispevamo k ohranjanju in prepoznavanju slovenske kulturne identitete.

Lojz Tršan
Tatjana Rezec Stibilj

Prvi vodja Slovenskega filmskega arhiva Ivan Nemanič s sodelavci. Na fotografiji: Ivan Nemanič (levo), Aleksander Blaznik, Marta Rau Selič, Vladimir Suničič, Tatjana Rezec Stibilj, Lojz Tršan, Roman Marinko, 2012. Fotografija: SFA.